

איסור טחינה ביום טוב: דאורייתא, מן גזה"כ

א. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ביצה פרק א הלכה י מניין שאין בוררין ולא טוחנין ולא מרקדין [ביו"ט]?

- ר' אחא בשם רשב"ל [שמות יב טז] "כל מלאכה לא יעשה בהם" עד "ושמרתם את המצות". ר' יוסי בעי כלום למדו [היתר] לתבשיל אלא מיכן [ואיך תשתמש בפסוק זה ללמוד איסור?]
- ר' יוסה לא אמר כן אלא ר' יוסי בשם רשב"ל "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם" עד "ושמרתם את המצות".
- תני חזקיה ופליג: "אך" "הוא לבדו" הרי אלו מיעוטי, שלא יקצור ולא יטחון ולא ירקד בי"ט.

ב. ערוך השולחן אורח חיים סימן תצה:ט

ומדברי הרא"ש רפ"ג נראה דהך דירושלמי הוה אסמכתא בעלמא ותימא לומר כן שהרי מקודם אומר שם הבורר והטוחן והמרקד בשבת נסקל וביו"ט סופג את הארבעים ע"ש

ג. רמב"ן מלחמת ד' מסכת ביצה דף יג עמוד ב

נתמעטו טחינה והרקדה שלא התירה תורה ביום טוב אלא מלאכות של יומן, כגון שחיטה אפיה ובשול, אבל אלו תקון הן ודרך בני אדם לתקן מהם לימים הרבה, אמרה תורה יתקן כדרכו מחול ליום טוב, שלא יתקן מיום טוב לימים הרבה של חול.

ד. ר"ן על הרי"ף מסכת ביצה דף יב עמוד ב

נראה משטת הירושלמי שהטחינה וכיוצא בהו אסורה מן התורה, ואין זה דרך גמרתנו דהא שרינן שחיקת פלפלין וכל הנדוכין כדרכן, אף על גב דשחיקה ודאי תולדה דטוחן הוא.

ה. רמב"ן מלחמת ד' מסכת ביצה דף יג עמוד ב

ואף על פי שמצינו היתר במלאכות הללו, טוחנין את הפלפלין בריחים שלהן, וכל הנדוכין כדרכן נמי טחינה היא, ונותנין לתלויה ביום טוב והיא תולדה דבורר, הנהו מלאכות דיום ניהו. ומכל מקום נתמעטה קצירה ותולדותיה, כגון תולש פירות הנאכלים, שלא התירה תורה אלא להכשיר אוכלין שברשותו, אבל לעקור דבר מגדולו לא.

איסור טחינה ביום טוב: דאורייתא, דאפשר לעשות קודם יום טוב

א. פני יהושע מסכת ביצה דף כג עמוד ב

עיינן מה שכתב מורי זקנין ז"ל בזה בספר מגיני שלמה דעיקר כוונת רש"י בזה לענין איסורא דרבנן, וכתב ג"כ לדקדק בלשון הרא"ש ז"ל בזה, אמנם לענ"ד היה נראה לכאורה לדקדק מלשון רש"י ז"ל דמדאורייתא איירי. והיינו לפי מה שמצאתי דרש"י ז"ל מפרש בשבת ס"פ האורג [שבת ק"ו ע"ב ד"ה ואין] בטעמא דאין נותנין לפנייהם מזונות, דהיינו משום דמוקצין ניהו... וא"כ אי ס"ד דרש"י סבר דאיסור צידה נמי לא הוי אלא מדרבנן, לא הוי צריך לאהדורי אטעמא דאפשר לצודן מבעוד יום אלא בפשיטות הו"ל לפרש דאסור לצודן ביום טוב כיון דאינו צורך יום טוב דהא אסורין באכילה משום דמוקצין ניהו... אלא על כרחך דרש"י ז"ל סובר דבאמת יש בצידה איסור דאורייתא ומש"ה פירש טעם היותר חמור כן נראה לכאורה.

ז. ר"ן על הרי"ף מסכת ביצה דף יב עמוד ב

ואם סבור הרב ז"ל שהצידה ביום טוב אסורה מדאורייתא מהאי טעמא לא מחוור, דהא מדאורייתא לא מפליגין באוכל נפש עצמו בין אפשר מאתמול ללא אפשר אלא במכשירין בלחוד, משום דכתיב "הוא" וכת' "לכם" כדלקמן [כח:], אבל באוכל נפש עצמו לא שהרי [יא.] "מוליכין סכין אצל טבח ביום טוב", ואלו בשבת לענין מילה אסור מפני שאפשר לעשותה מע"ש! וכן לענין שחיטת הפסח כדאי בפסחי' [י"ט]. הרי [יד.] מלח ומוריקא הנדוכין כדרכן בהצלאה מועטת מלאכה גמורה היא, וכנגדה בשבת חייבין עליה סקילה, והתירו אותה ביום טוב אף על פי שאפשר לעשותה מבערב! ואפילו מדבריהם לא אסרוה אלא שהצריכו בה שינוי מועט... ואם נתכוין לומר שבשביל כך אסורה מדבריהם אינו מספיק, שאם כן אם עלתה מצודתו מעיו"ט ריקנית יהא מותר לצוד ביום טוב! ועוד שהדגים כיון שנצודו אף על פי שעומדין במים במצודה נפסדין הם יותר מתבלין הנשחקים מעיו"ט שהתירו לדוכן כדרכן ביום טוב!...

איסור טחינה ביום טוב: דרבנן, שמא יאחר מלאכתו ליום טוב

ח. רמב"ם הלכות יום טוב פרק א הלכה ה, ח

ה: כל מלאכה שאפשר לה ליעשות מערב יום טוב ולא יהיה בה הפסד ולא חסרון אם נעשית מבערב, אסרו חכמים לעשות אותה ביום טוב אף על פי שהיא לצורך אכילה. ולמה אסרו דבר זה? גזירה שמא יניח אדם מלאכות שאפשר לעשותן מערב יום טוב ליום טוב, ונמצא יום טוב כולו הולך בעשיית אותן מלאכות וימנע משמחת יום טוב ולא יהיה לו פנאי לאכול ולשתות.

ח: אבל לשין ואופין ושוחטין ומבשלין ביום טוב, שאם עשה אלו מבערב יש בכך הפסד או חסרון טעם, שאין לחם חם או תבשיל שבשל היום כלחם שנאפה מאמש וכתבשיל שנתבשל מאמש, ולא בשר שנשחט היום כבשר שנשחט מאמש, וכן כל כיוצא באלו. וכן מכשירי אוכל נפש שיש בהן חסרון אם נעשו מבערב עושין אותן ביום טוב, כגון שחיקת תבלין וכיוצא בהן.